

Contact via:

Natuur en Milieufederatie Utrecht

Arthur van Schendelstraat 600

3511 MJ Utrecht

030 2567 350

Info@nmu.nl

www.nmu.nl

Provinciale Staten van de provincie Utrecht
T.a.v. de Commissiegriffier Omgevingsvisie de heer R.J. Poort
Provincie Utrecht
Postbus 80300
3508 TH Utrecht

Utrecht, 2 november 2020
Kenmerk: 07/2020 / JB / 211

Betreft: Zienswijze Samenwerkende Utrechtse natuur- en milieuorganisaties inzake Ontwerp Omgevingsvisie provincie Utrecht

Geachte leden van de Provinciale Staten,

Graag maken wij, de samenwerkende Utrechtse natuur- en milieuorganisaties, van de gelegenheid gebruik om schriftelijk een zienswijze in te dienen op de Ontwerp Omgevingsvisie van de provincie Utrecht.

We willen graag beginnen met een groot compliment aan de provincie over het proces en de verscheidene participatiemogelijkheden rondom het opstellen van de Omgevingsvisie.

In januari van dit jaar hebben we een inspraakreactie ingediend op de Concept Ontwerp Omgevingsvisie. We zijn blij om te zien dat sommige opmerkingen en suggesties daaruit zijn overgenomen. We waarderen de poging van de provincie om alle urgente opgaven te adresseren. Deels is dat gelukt. Deels hebben we enkele fundamentele kanttekeningen en bezwaren.

We hebben drie grote zorgen bij de Ontwerp Omgevingsvisie zoals die nu voor ligt. Deze zorgen brengen we (opnieuw) onder de aandacht in deze zienswijze op de Ontwerp Omgevingsvisie. Overkoepelend betreft het de ruimtelijke kwaliteit van en leefbaarheid in de provincie Utrecht. Op hoofdlijnen zijn onze zorgen als volgt samen te vatten.

Zienswijze Ontwerp Omgevingsvisie provincie Utrecht

Natuur en Milieufederatie Utrecht, Utrechts Landschap, Landschap Erfgoed Utrecht, Natuurmonumenten en IVN
Natuureducatie

1. Verstedelijking en de ruimte die wordt geboden aan 'rode ontwikkelingen'

We hebben te maken met een grote woningbouwopgave in de provincie. De provincie is voornemens die groei te faciliteren. We hebben begrip voor de woningnood en woningbehoefte die er is in de provincie Utrecht. Tegelijkertijd vragen we ons af of alle behoefte in de provincie Utrecht ook geaccommodeerd zou moeten worden in de provincie Utrecht. De provincie vindt dat uitbreiding buiten de grenzen van de huidige bebouwing nodig is om in de aantallen te voorzien. De Omgevingsvisie en Omgevingsverordening gaan het straks makkelijker maken om uit te breiden in landelijk gebied, waarbij we grote zorgen hebben over de mate waarin dat gebeurt, de manier waarop dat gebeurt en de mate waarin het landelijk gebied hierbij voldoende bescherming geniet. We leiden dat onder andere af uit de nieuwe instructieregel die het mogelijk maakt voor kernen om eenmalig uit te breiden zonder regionale afweging, en uit de nieuwe systematiek die de provincie kiest omtrent regionaal programmeren. Tot slot hebben we zorgen over de ambities van de provincie omtrent duurzaam bouwen.

We beschrijven dit in onze zienswijze bij onze opmerkingen op paragraaf 4.4 van de Ontwerp Omgevingsvisie over Vitale steden en dorpen.

2. De uitbreiding, versterking en bescherming van natuur en landschap

De ambities van de provincie op het gebied van woningbouw, mobiliteit, werkgelegenheid en duurzame energie zijn hoog. Die hoge ambitie verdwijnt naar onze mening als het om natuur en landschap gaat, terwijl de urgentie voor deze onderwerpen groot is. Natuur en landschap staan onder druk als gevolg van ruimtelijke ontwikkelingen zoals hierboven genoemd. Daarnaast heeft de natuur het zwaar en vindt er een zorgwekkende afname van biodiversiteit plaats, onder andere als gevolg van klimaatverandering, verdroging en stikstofdepositie. Tegelijkertijd is er een grote behoefte aan meer natuur en groen dichterbij onze woonomgeving, zoals zeer zichtbaar wordt in de huidige periode als gevolg van het coronavirus.

Er is een natuuroffensief nodig dat voldoende tegenwicht biedt aan het verstedelijkingsoffensief en gericht is op het uitbreiden, ontwikkelen, versterken en verbinden van natuur, landschap en groen. De provincie geeft in haar eigen reactienota op de inspraakreacties op de Concept Ontwerp Omgevingsvisie aan dat ze vindt dat ambities voor natuur en landschap al hoog genoeg zijn. We hebben echter te maken met majeure en urgente ontwikkelingen die vragen om een plus op bestaand beleid en op huidige ambities. Er zijn andere beleidsvelden waar dit ook voor geldt en die niet beleidsneutraal worden omgezet in de Omgevingsvisie om deze ontwikkelingen voldoende te adresseren.

Wat ons betreft houdt dit natuuroffensief in: het realiseren van de bestaande opgave Natuurnetwerk Nederland en Groene Contour, uitbreiding van groene en natuurgebieden rond steden en daarbuiten, (ook ruimtelijke) bescherming en versterking van het NNN en natuurinclusieve landbouw. We zien daarbij een nadrukkelijke rol voor de provincie in het aantrekken van financiering voor deze opgave, bijvoorbeeld via Rijksgelden. Door natuurlijke systemen als uitgangspunt te nemen, wordt gewerkt aan een duurzame toekomst van onze provincie.

We beschrijven dit verder in onze zienswijze bij onze opmerkingen op paragraaf 4.6 en 4.7 van de Ontwerp Omgevingsvisie over Levend landschap, Erfgoed en Cultuur en over Toekomstbestendige natuur en landbouw.

3. Duurzame energie en de landschappelijke inpassing daarvan

De energietransitie krijgt steeds meer vorm om aan de afspraken van het Klimaatakkoord invulling te geven. De doelstellingen zijn groot en met alleen zonnepanelen op daken redden we het niet. Dat betekent dat we op zoek moeten naar andere manieren voor het opwekken van duurzame energie en dat maakt de energietransitie ook een grote ruimtevrager. Wij pleiten voor een echt duurzame energietransitie, dat wil zeggen met een zorgvuldige landschappelijke inpassing en met voldoende (óók financiële) participatie van omwonenden en stakeholders. Met betrekking tot een zorgvuldige inpassing, hebben wij zorgen over een aantal plekken waar de provincie opwekking wil toestaan. Met betrekking tot participatie vinden we dat de Ontwerp Omgevingsvisie hierin te kort schiet. We beschrijven dit verder bij onze opmerkingen op paragraaf 4.3 van de Ontwerp Omgevingsvisie over Duurzame Energie.

De andere hoofdstukken en onderwerpen in de Omgevingsvisie vinden we uiteraard niet minder belangrijk, maar we denken dat in bovenstaande onderwerpen ruimtelijk gezien grote en spannende afwegingen gemaakt moeten worden, waarbij het belang van natuur en duurzaamheid meer dan eens in de knel kan komen als we deze afwegingen niet zorgvuldig en gezamenlijk maken. Met betrekking tot de andere onderwerpen in de Omgevingsvisie plaatsen we aan het eind van onze zienswijze nog enkele opmerkingen.

Tot slot wijzen wij u graag op onze andere ingediende zienswijze met betrekking tot de Ontwerp Interim Omgevingsverordening.

Met vriendelijke groet,

Saskia van Dockum (directeur Utrechts Landschap)

Joris Hogenboom (directeur Natuur en Milieufederatie Utrecht)

Ivo Brautigam (directeur Landschap Erfgoed Utrecht)

Luc Berris (provinciaal ambassadeur Gelderland en Utrecht, Natuurmonumenten)

Petra Schut (Regiodirecteur Noord-Holland en Utrecht, IVN Natuureducatie)

VERSTEDELIJING EN DE RUIMTE VOOR RODE ONTWIKKELINGEN

(Opmerkingen op paragraaf 4.4 Vitale steden en dorpen, Ontwerp Omgevingsvisie pagina 84-91)

In de provincie Utrecht is de druk op ruimte groot. Juist bij toenemende drukte in de provincie (meer inwoners, meer recreanten en toeristen, meer verkeer) is er een sterkere behoefte aan rust en ruimte. We moeten dus zeer zorgvuldig omgaan met het gebruik van het landelijk gebied en kwaliteiten beschermen. Er moeten daarom keuzes gemaakt worden, de provinciale Omgevingsvisie is daar bij uitstek het geschikte middel voor. Uitwaaiering van stedelijke bestemmingen moet voorkomen worden. Echter maakt de provincie nu de keuze om veel mogelijk te maken qua woningbouw in het landelijk gebied.

Onze zorgen rondom dit onderwerp concentreren zich op vier punten:

- het faciliteren van de groei en woningbouwopgave in de provincie Utrecht in het algemeen;
- de instructieregel die het voor kernen mogelijk maakt eenmalig uit te breiden met 50 woningen zonder regionale afweging;
- de nieuwe systematiek van regionaal programmeren;
- de duurzame ambities rondom woningbouw in het algemeen.

We lichten deze vier punten hieronder toe.

Het faciliteren van de groei en de woningbouwopgave

In de Ontwerp Omgevingsvisie staat op pagina 85 de woningbouwopgave tot aan 2050 in de provincie Utrecht gebaseerd op groeiprognoses. Van onze provincie gaat een enorme aantrekkingskracht uit. Veel mensen willen hier graag (blijven) wonen en voor sommigen is het op het moment heel lastig om aan een geschikte woning te komen. We hebben begrip voor de woningnood en woningbehoefte die er is in de provincie Utrecht. Tegelijkertijd vragen we ons af of alle behoefte in de provincie Utrecht ook geacommodeerd zou moeten worden in de provincie Utrecht. Niet elke wens hoeft of moet hier ingevuld worden. Het oplossen van dit vraagstuk is ook iets dat landelijke afstemming vergt. En bovendien vraagt het om specifieke oplossingen voor specifieke doelgroepen waarbinnen het probleem zich voor doet, zoals starters/jongeren en senioren.

Om deze reden vragen wij u om bij de regionale woningprogrammering:

- extra woningbouw zo veel mogelijk binnenstedelijk in te vullen;
- in te zetten op het bouwen van woningen die in de grootste behoefte voorzien, namelijk geschikte woningen voor jongeren/starters en voor senioren, wat ook de doorstroming verbetert;
- zo veel mogelijk bestaande gebouwen in te zetten en te transformeren voor deze doelgroepen (bijvoorbeeld kantoren en vrijkomende agrarische bebouwing).

Instructieregel voor kleine kernen om eenmalig uit te breiden

Op pagina 85 en 87/88 van de Ontwerp Omgevingsvisie staat een nieuwe instructieregel opgenomen voor kleine kernen om eenmalig uit te breiden. Over deze instructieregel hebben wij eerder onze zorgen geuit in onze zienswijze van 30 januari 2020 en in een reactie van het Utrechts Landschap (dd. 22 september 2020) op de memo Nadere toelichting regel 'kleinschalige uitbreiding ten behoeve van lokale vitaliteit' van 15 juli.

Een van de voorwaarden en tevens aanleidingen voor een eenmalige uitbreiding door een kern is dat deze uitbreiding 'noodzakelijk is voor de vitaliteit van de kern'. Zoals de Ontwerp Omgevingsvisie zich nu laat lezen beoogt de provincie met vitaliteit vooral het in stand houden van een bepaald voorzieningenniveau. Terwijl vitaliteit in werkelijkheid een veel breder begrip is, waarbij het ook gaat om leefbaarheid, sociale cohesie en bijvoorbeeld de sociaaleconomische ontwikkeling van een kern. En vanuit die bredere benadering van vitaliteit is het bijbouwen van woningen eigenlijk geen oplossing voor het vitaliteitsprobleem waar een kern tegenaan loopt. Daarnaast werkt voor het sec in stand houden van het voorzieningenniveau bijbouwen van woningen meestal maar tijdelijk,

gezien demografische levensfasen. Voor het vitaler maken van onze steden en dorpen is dus een ander soort vitaliteitsimpuls nodig, het simpel bijbouwen van woningen gaat dit niet oplossen.

Bovendien bieden de andere bijbehorende voorwaarden in deze instructieregel geen enkele bescherming van het landelijk gebied, omdat ze niet voldoende geobjectiveerd of geoperationaliseerd zijn. Het is niet duidelijk wanneer sprake is van 'in aansluiting op stedelijk gebied' en wanneer dus niet meer en wanneer dit begrip te ruim genomen wordt. Bovendien wordt niet duidelijk gemaakt wat precies verstaan wordt onder een 'goede kwaliteit die passend is bij de kern'. De manier waarop deze instructieregel nu wordt vormgegeven is strijdig met andere ambities in de Omgevingsvisie, namelijk de bescherming van het landelijk gebied en de realisatie van de Groene Con-tour.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Strengere en objectieve voorwaarden en eisen verbinden aan de instructieregel, met het doel veel duidelijker vast te leggen wanneer en wat nu precies wel of niet kan en onder welke voorwaarden, ter bescherming van de groene waarden; en hoe de provincie daar dan ook op gaat toetsen.

Nieuwe systematiek van regionale programmering

In de Ontwerp Omgevingsvisie wordt op pagina 88 een nieuwe systematiek geïntroduceerd om te komen tot locaties voor wonen en werken, namelijk Regionale Programmering, omdat de huidige dynamiek op de woningmarkt en de uitdagingen met betrekking tot bedrijventerreinen daar blijkbaar om vragen. Samen met gemeenten gaat onderzocht worden welke locaties ontwikkeld kunnen worden, waarbij de provincie een kader met kwantitatieve bandbreedtes en kwalitatieve ambities bepaalt en de gemeenten/regio's voorstellen voor locaties mogen indienen.

We maken ons zorgen over deze systematiek en het proces dat daarvoor nu in gang is gezet. Onze zorgen hebben betrekking op twee punten:

- De regionale programmering op zichzelf is geen onderdeel van de Omgevingsvisie en Verordening, maar wordt apart vastgesteld. Gezien de grote ruimtelijke afwegingen die hier gemaakt moeten worden, het grote maatschappelijke belang dat hiermee gemoeid is en de horizon van woningbouw richting 2050, vinden wij dat de Omgevingsvisie over de inhoud van de regionale programmering zou moeten gaan. Wij vinden dus dat zoekgebieden voor uitbreidingslocaties voor woningbouw en de kwaliteitseisen die daaraan worden verbonden, moeten worden vastgelegd via de Omgevingsvisie.
Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Zoekgebieden voor uitbreidingslocaties van woningbouw en de kwaliteitseisen die daaraan worden verbonden, vastleggen via de Omgevingsvisie, bijvoorbeeld door de regionale programmering te verankeren via een partiële herziening van de Omgevingsvisie en - Verordening.
- Het proces om te komen tot een regionale programmering loopt op dit moment verre van transparant. Het gesprek over locaties wordt in verschillende verbanden en aan verschillende tafels gevoerd, bijvoorbeeld binnen de Omgevingsvisie, maar ook vanuit de verschillende regio's (onder andere de U16-regio). En we merken dat ook gemeenten op eigen houtje met verkenning van locaties aan de slag gaan. Dit leidt tot allerlei losse ideeën die nu al een eigen leven gaan leiden en tot onrust leiden. We moeten uitkijken dat dit soort losse ideeën, die nog erg ongenueanceerd en ongefundeerd zijn, niet plotsklaps de werkelijkheid gaan worden. Bovendien worden maatschappelijke organisaties of bijvoorbeeld burgers vooralsnog niet betrokken bij de regionale programmering. Dit wijst niet op een goed democratisch proces en dit vinden wij erg onwenselijk.
Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Het proces van regionale programmering transparanter en opener maken en ook maatschappelijke organisaties betrekken bij de gesprekken, zodat zij aan de voorkant kunnen meedenken wat goede afwegingen zijn (in plaats van aan de achterkant in een verder gevorderd stadium pas een mening kunnen geven).

Duurzame ambities van woningbouw in het algemeen

Op pagina 87 in de passage 'Een woning voor iedereen' wordt aangegeven dat het uitgangspunt is dat 'alle woningbouwplannen die worden gerealiseerd energieneutraal zullen zijn dan wel gebruik zullen maken van duurzame vormen van energie' om te voldoen aan de ambitie van een energieneutrale provincie in 2040. We vinden deze kwaliteitseis wel érg mager geformuleerd, om twee redenen:

- Door de toevoeging 'dan wel gebruik zullen maken van duurzame vormen van energie' wordt gesuggereerd dat energieneutraal dus niet perse het uitgangspunt is en dat minder ook acceptabel is. Wij vinden dit niet passen bij de eigen ambitie van de provincie en bij de afspraken in het Klimaatakkoord. Het gaat hier om een Omgevingsvisie met een horizon van 2050, dan moet energieneutraal ten minste een eis zijn.
Gewenste aanpassing in de Ontwerp Omgevingsvisie: Opnemen dat energieneutraal geen voorkeur is maar een vereiste.
- In de gehele paragraaf 'Vitale steden en dorpen' missen we bredere uitgangspunten voor duurzaam bouwen. De paragraaf gaat eigenlijk voornamelijk over aantallen, locaties en de basisprincipes van verstedelijking. Er is een grote woningbouwopgave, zowel binnenstedelijk/binnendorps als daarbuiten, laten we op zijn minst zorgen dat bouwen vanaf heden op een volledig duurzame manier gebeurt. De Omgevingsvisie mist hierin een integraal beeld en mag hier wat ons betreft echt veel meer richting en invulling aan geven om ook gemeenten en projectontwikkelaars hierin te sturen. Bij duurzaam wonen hebben wij het, naast energieneutraal, in ieder geval ook over klimaatbestendig, circulair, natuurinclusief en met duurzame vormen van mobiliteit. Bovendien zou het passend zijn ook een korte visie op te nemen over oplossingen op wijkniveau die kunnen bijdragen aan duurzaam wonen, bijvoorbeeld warmtevoorzieningen, energieopslag, collectieve groenvoorzieningen, duurzame mobiliteitsconcepten, kortom een visie op de duurzame woonwijken van de toekomst.

Uitgangspunten hiervoor moeten zeker ook in de Regionale Programmering worden opgenomen, maar gezien de aard van de Omgevingsvisie en het grote maatschappelijk belang van duurzaam bouwen vinden wij dat in de Omgevingsvisie (en ook in de Omgevingsverordening) zelf hier ook duidelijke eisen en uitgangspunten voor opgenomen dienen te worden

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: In paragraaf 4.4 over Vitale steden en dorpen een passage opnemen met een visie op 'Duurzaam wonen in de toekomst' waarin bovenstaande suggesties voor energieneutrale, klimaatbestendige, circulaire en natuurinclusieve inrichting zijn opgenomen, evenals oplossingen voor mobiliteitsconcepten en een visie op het schaalniveau van de wijk. (NB. Passages hierover in afzonderlijke hoofdstukken over energie en klimaatadaptatie vinden wij niet afdoende, omdat duurzaam wonen over meer dan energieneutraal gaat en bovendien een integraal verhaal nodig is waardoor dergelijke kwaliteitseisen ook daadwerkelijk dwingend worden bij woningbouw of uitbreiding van woningbouw)

UITBREIDING, VERSTERKING EN BESCHERMING VAN NATUUR EN LANDSCHAP

(Opmerkingen op de paragrafen 4.6 en 4.7, Ontwerp Omgevingsvisie pagina 100-124)

De ambities van de provincie op het gebied van woningbouw, mobiliteit, werkgelegenheid en duurzame energie zijn hoog. Die hoge ambitie verdwijnt naar onze mening als het om natuur en landschap gaat, terwijl de urgentie voor deze onderwerpen groot is. In reactie op onze eerdere zienswijze op de Concept Ontwerp Omgevingsvisie, schrijft de provincie dat zij haar ambities voor natuur en landschap al stevig genoeg vindt. Wij hebben daarin een andere mening.

Natuur en landschap staat onder druk, als gevolg van alle ruimtelijke ontwikkelingen op bijvoorbeeld het gebied van woningbouw, werkgelegenheid en mobiliteit. Daarnaast heeft de natuur het zwaar en vindt er een zorgwekkende afname van biodiversiteit plaats, onder andere als gevolg van klimaatverandering, verdroging en

stikstofdepositie. De abiotische omstandigheden voor een robuust functionerend Natuurnetwerk Nederland zijn niet op orde, zowel hydrologisch, qua bodemkwaliteit (o.a. fosfaatverzadiging, verzuring, bodemdaling), als atmosferisch (stikstof), laat staan dat de effecten van klimaatverandering opgevangen kunnen worden.

Wij zijn dan ook van mening dat de provincie, die niet nalaat overal in haar visie natuur en landschap te roemen als provinciale belangen, op dit vlak dan ook meer ambitie mag tonen. Ontwikkeling van meer en sterke natuur en groene gebieden kan in veel gevallen juist bijdragen aan oplossingen voor urgente maatschappelijke opgaven die op onze provincie afkomen.

Oftewel, er is een natuuroffensief nodig dat voldoende tegenwicht biedt aan het verstedelijkingsoffensief en tegelijkertijd gericht is op het uitbreiden, ontwikkelen, versterken en verbinden van natuur, landschap en groen. We hebben te maken met majeure en urgente ontwikkelingen die namelijk vragen om een plus op bestaand beleid en op huidige ambities. Er zijn andere beleidsvelden waar dit ook voor geldt en die niet beleidsneutraal worden omgezet in de Omgevingsvisie om deze ontwikkelingen voldoende te adresseren. Wat ons betreft ziet dit natuur-offensief er als volgt uit.

Realiseren van de bestaande opgave

De realisatie van een robuust functionerend Natuurnetwerk Nederland – met bijbehorende kwaliteit van leefgebieden en ecosystemen – ligt niet op schema. Daarbij gaat het om de afgesproken termijn met betrekking tot realisatie van hectares ‘donkergroene’ NNN (1506 +), maar zeker ook om de afgesproken 3000 ha Groene Contour. Voor een sterk, robuust en verbonden Natuurnetwerk Nederland is het snel realiseren van deze bestaande opgave essentieel. Zeker gezien de huidige druk op natuurgebieden als gevolg van ruimtelijke ontwikkelingen, het vele gebruik van natuur voor recreatie waarbij het in sommige gebieden te druk is en de kwetsbaarheid van de natuur als gevolg van klimaatverandering, verdroging en de stikstofproblematiek.

Uitbreiding van groene en natuurgebieden

Naast het realiseren van de bestaande opgave is het ook noodzakelijk om nieuwe groene en natuurgebieden aan te leggen. Er is namelijk een grote behoefte aan meer natuur en groen dicht bij onze woonomgeving. De huidige ontwikkelingen en maatregelen als gevolg van het coronavirus, waarbij mensen geneigd of genoodzaakt zijn dichterbij huis te recreëren, laten zien dat er op plekken al flinke tekorten zijn. Maar ook de nog geplande groei van het aantal inwoners vraagt om het laten meegroeien van groene ‘nutsvoorzieningen’, in het bijzonder rondom steden en de plekken waar mensen (komen) wonen, conform de Ringpark-gedachte / Groen Groeit Mee.

Natuurgebieden krijgen steeds meer de functie van intensieve recreatiegebieden. Extensief recreatief medegebruik is uiteraard een prima nevenfunctie, maar dat is vaak niet meer aan de orde. Natuurgebieden zijn verstoring gevoelig en daarmee niet geschikt voor extra openstelling of grote bezoekersstromen. Weinig verstoring maakt de natuur sterker, verhoogt de biodiversiteit, leidt tot duurzame populaties van soorten en biedt rust en ruimte aan liefhebbers daarvan. Dat vraagt dus ook om op andere plekken juist extra natuur en groen toe te voegen.

Dit is een belangrijk onderdeel van het nieuwe provinciale programma Groen Groeit Mee dat in de maak is. Wat ons betreft is de benadering in dit programma een brede benadering van ‘groen’, waarbij niet alleen gekeken wordt naar uitbreiding van recreatiegroen, maar ook naar een plus op bestaande ambities voor uitbreiding van ‘echte’ natuur en naar goede maatregelen voor beheer en instandhouding van dit ‘groen’.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Deze ambities concreter opnemen omdat dit een goede sturing vereist van de provincie.

Kansen voor investering

Verschillende maatschappelijke opgaven, die ook op het schaalniveau van Het Rijk veel aandacht krijgen, zoals de stikstofproblematiek en klimaatverandering, bieden kansen om met middelen vanuit Het Rijk bovenstaande ambities financieel mogelijk te maken. Wij vragen aan de provincie om zich veel nadrukkelijker in te zetten voor,

en zich in de Omgevingsvisie uit te spreken over, de ambitie om actief op zoek te gaan mogelijke financieringskansen bij Het Rijk. Urgenties rondom woningbouw en bereikbaarheid worden vanuit de provincie in samenwerking met de regio's, bijvoorbeeld veelvuldig aangekaart bij Het Rijk en dat heeft geleid tot samenwerking waarbij ook financiële middelen naar de provincie komen om invulling te geven aan ambities.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie:

- Nadrukkelijk opnemen dat diezelfde kracht waarmee urgenties voor wonen en bereikbaarheid vanuit de provincie bij Het Rijk worden aangekaart, ook ingezet gaat worden om urgenties met betrekking tot realisatie en bescherming van natuur onder de aandacht te brengen.
- De ambitie vastleggen dat tegenover iedere investering in meer rood in de provincie ook een investering in de ontwikkeling en het beheer van meer groen in de provincie moet staan, waarbij een investering ook kan komen bijvoorbeeld vanuit Het Rijk of vanuit ontwikkelende partijen.

Bescherming en versterking van natuur en het Natuurnetwerk Nederland

Huidige provinciale samenwerkingsacties en -intenties leiden tot natuurwinst maar blijken nog niet voldoende te zijn. Daarom pleiten wij nu – urgent – voor een passende, en serieuze ruimtelijke bescherming van het NNN (inclusief de Groene Contour). Want de ervaring leert inmiddels dat het mogelijk maken van ruimtelijke ontwikkelingen in het NNN via de zogenaamde 'plussen/minnen of saldobenadering/meerwaarde benadering', slechts incidenteel tot daadwerkelijke natuurwinst heeft geleid. Ruimtelijke bescherming van het NNN (EHS) kent inmiddels helaas een benadering die vergelijkbaar is met de voormalige 'PAS-benadering', oftewel: niet het voorkomen van aantastingen is leidend, maar het mogelijk maken van 'rode en andere ontwikkelingen'.

Gezien de druk die nu al op het NNN afkomt (er zijn vele (grote en kleine) ontwikkelingen in het NNN in voorbereiding) en gezien het feit dat er zeker nog geen sprake is van een robuust functionerend NNN, vragen we u om een betere bescherming van het NNN.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie:

- Opnemen dat de provincie (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen in het NNN niet toestaat.
- Opnemen dat de provincie eenduidig is over de provinciale intenties met natuurgebieden.
- Provinciale regels opnemen die tot doel hebben de natuur te beschermen en het NNN en de biodiversiteit in stand te houden en te versterken en die ook echt daadwerkelijke bescherming inhouden.
- Uitzonderingen daarop beperken tot de situaties die van aantoonbaar groot en openbaar belang zijn.
- Met provinciale regels duidelijkheid bieden over de toetsing van plannen.

DUURZAME ENERGIE EN DE LANDSCHAPPELIJKE INPASSING DAARVAN

(Opmerkingen op paragraaf 4.3, Ontwerp Omgevingsvisie pagina 76-83)

Landschappelijke inpassing op basis van Utrechtse kwaliteiten

De provincie geeft aan dat zij in grote delen van de provincie de ruimte geeft om in het proces van de Regionale Energiestrategieën (regio's U16, Amersfoort en Foodvalley) met lokaal draagvlak op zoek te gaan naar geschikte locaties voor wind- en zonne-energie. Een zorgvuldige landschappelijke inpassing is belangrijk. De provincie geeft, onder andere op pagina 32 van de Ontwerp Omgevingsvisie, aan dat ze hiervoor 'enkele algemene en gebiedsspecifieke voorwaarden stelt, mede op basis van de Utrechtse kwaliteiten'.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: concretiseren wat hier bedoeld wordt met Utrechtse kwaliteiten.

Gaat het dan om de kernkwaliteiten landschap, de Kwaliteitsgidsen, of in het algemeen Utrechtse kwaliteiten?

Ruimte voor wind- en zonne-energie

In de Ontwerp Omgevingsvisie staat op pagina 79 nu opgenomen dat: 1) wind- en zonne-energie is uitgesloten voor Natura 2000-gebieden en ganzenrustgebieden, 2) dat wind- en zonne-energie is toegestaan in NNN, mits er geen aantasting plaatsvindt en de Wnb-toets wordt uitgevoerd, en 3) dat realisatie van windturbines is toegestaan in en nabij stiltegebieden mits rekening wordt gehouden met de stille kern.

Wij hebben grote zorgen bij het tweede en derde punt en zien dit graag anders.

- **Geen energieopwekking in het NNN:** Wij zien zeker kansen om een koppeling te maken tussen natuur en energie, maar dat vereist wel een grote mate van robuustheid van het natuurnetwerk. Die robuustheid is er op dit moment absoluut nog niet. Om die reden zien wij op dit moment géén mogelijkheden voor het opwekken van energie in het NNN, in ieder geval niet tot er een grote mate van robuustheid van het natuurnetwerk is gerealiseerd.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: energieopwekking in het NNN wordt niet toegestaan, door het opnemen van een uitzondering, net als voor Natura 2000- en ganzenrustgebieden.

- **Onder voorwaarden energieopwekking in weidevogelgebieden:** De Ontwerp Omgevingsvisie (en ook Ontwerp Interim Verordening) geeft niet aan welke keuze de provincie maakt ten aanzien van energieopwekking in weidevogelgebieden. Het gaat (inter)nationaal erg slecht met de weidevogels. In Utrecht hebben we grote stukken weidevogelkerngebied, waaronder belangrijke brongebieden. Wij vinden dat deze brongebieden gevrijwaard moeten blijven van zonneweides en windenergie. In de overige weidevogelkerngebieden zou het 'nee tenzij' principe gehanteerd moeten worden. Deze gebieden worden uitgesloten, tenzij er een initiatief wordt ontwikkeld waarmee aantoonbaar en op voorhand wordt bijgedragen aan de verbetering van de weidevogelpopulatie in dat gebied.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: energieopwekking in weidevogelgebieden wordt niet toegestaan voor brongebieden en voor overige gebieden alleen wanneer een verbetering kan worden aangetoond.

- **Geen windenergie in stiltegebieden:** De provincie wil energieopwekking in en nabij stiltegebieden toestaan onder bepaalde voorwaarden. Deze stiltegebieden zijn niet voor niets aangewezen als stiltegebied. Energieopwekking in deze gebieden leidt altijd tot verstoring.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: windenergie in stiltegebieden niet toestaan

Concentratie van duurzame energiebronnen en draagvlak

In de Ontwerp Omgevingsvisie is op pagina 77-78 aangegeven dat de provincie de voorkeur geeft aan concentratie van duurzame energiebronnen, om spreiding in het landschap te voorkomen en om de energie-infrastructuur optimaal te benutten. Wij delen deze insteek om versnippering of verrommeling van het landschap te voorkomen. Tegelijkertijd willen we graag toevoegen dat we het belangrijk vinden dat de provincie bij alle duurzame energieprojecten en initiatieven (geconcentreerd of solitair) oog blijft houden voor waar op die plek het meeste draagvlak voor is onder omwonenden en stakeholders.

Gewenste aanpassing in de omgevingsvisie: Opnemen dat de provincie bij beslissingen voor (concentratie van) duurzame energieprojecten oog heeft voor waar lokaal het meeste draagvlak voor te vinden is.

Mogelijkheden voor zonne-energie

In de Ontwerp Omgevingsvisie geeft de provincie op pagina 80-81 een voorkeursvolgorde voor opwekking van zonne-energie. Daarnaast geeft de provincie aan dat deze voorkeursvolgorde geen volgtijdelijkheid betreft.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Geen, wij zijn het hiermee eens en zien graag dat dit zo blijft staan in de Omgevingsvisie.

Participatie bij duurzame energieprojecten

Op pagina 79 geeft de provincie aan het belangrijk te vinden dat initiatiefnemers van duurzame energieprojecten de omgeving betrekken. Wij vinden dit een zeer essentieel punt om voldoende draagvlak te creëren en te behouden voor het opwekken van duurzame energie. Wij pleiten voor een echt duurzame energietransitie, dat wil zeggen niet alleen met een zorgvuldige landschappelijke inpassing van duurzame energie, maar ook met voldoende (en ook financiële) participatie van omwonenden en stakeholders. Wat ons betreft is dit een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle energietransitie.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Nadrukkelijk opnemen dat participatie een vereiste is bij wind- en zonne-energie projecten. Onderdeel van die verplichting is een minimum percentage van 50% voor financiële participatie.

Ruimte voor energie uit biomassa

In de Ontwerp Omgevingsvisie geeft de provincie op pagina 81 aan welke kansen, voorkeuren en voorwaarden zij ziet voor energie uit biomassa. Wij pleiten ervoor dat biomassa wordt toegepast als tussenoplossing in de energietransitie. Er zijn duurzamere alternatieven voorhanden zoals wind- en zonne-energie om de langere termijn doelstellingen te halen.

Wij zien verder graag dat de provincie naast eisen aan de locatie en omvang van de installatie ook eisen stelt aan de herkomst van materialen en uitstoot van fijnstof. Natuur en Milieu heeft een biomassavisie waarin duurzame toepassing van biomassa is beschreven, hier kan de provincie gebruik van maken.¹ Naast eisen aan de locatie en omvang van de installatie moet de provincie wat ons betreft ook eisen stellen aan de herkomst van materialen, namelijk dat als brandstof alleen restmateriaal wordt gebruikt dat niet op een andere manier nog hoogwaardig inzetbaar is, dat hout alleen afkomstig is uit de regio met een maximale afstand van 100 kilometer en afkomstig is uit FSC-gecertificeerde bossen en dat de herkomst van biomassa en de installatie voldoen aan het 'Beter Biomass' keurmerk. Daarnaast zien wij graag dat de provincie als voorwaarde opneemt dat de bijdrage aan de concentratie fijnstof van de installatie 0 is, de samenstelling van de rookgassen continu gemeten en gemonitord wordt en de initiatiefnemer hierover per kwartaal rapporteert.

In de Ontwerp Omgevingsvisie geeft de provincie verder aan dat zij kansen ziet voor kleinschalige bio-energie installaties op en nabij agrarische bouwpercelen. We hebben er in onze eerdere zienswijze al op gewezen, maar juist deze kleinere installaties zijn veelal niet vergunningplichtig en dus is het erg lastig om aan deze installaties aanvullende (milieu-)eisen te stellen, zoals hierboven benoemd.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Nadrukkelijk in de Omgevingsvisie opnemen dat biomassa alleen als tussenoplossing in de energietransitie wordt toegepast totdat duurzame alternatieven haalbaar zijn en dat er aan het inzetten van biomassa voorwaarden zijn verbonden voor wat betreft de herkomst van materialen en de uitstoot van fijnstof, zoals hierboven al beschreven.

Regierol van de provincie bij duurzame energieprojecten

De regio's zijn nu aan zet om in de RES'en invulling te gaan geven aan de energiedoelstellingen door concrete zoekgebieden voor energieprojecten te identificeren. Als de regio's er niet uit komen of als de regio's binnen de RES besluiten dat gemeenten zelf gebieden gaan zoeken, dan zien wij een risico ontstaan dat dit juist gaat leiden tot verrommeling van het landschap. In dat geval zien wij graag dat de provincie nadrukkelijk de regie pakt om energiedoelstellingen te halen en tegelijkertijd tot een acceptabel ruimtelijk beeld te komen.

Gewenste aanpassing in de Ontwerp Omgevingsvisie: In de Omgevingsvisie nadrukkelijk aangeven dat de provincie van plan is een regierol te pakken en wat die inhoudt, namelijk dat de provincie zal 'ingrijpen' als de processen rondom de RESsen niet tot de gewenste afspraken leiden en dat de provincie zelf de afweging gaat maken om tot een zorgvuldige inpassing van duurzame energie te komen.

¹ Bron: <https://www.natuurenmilieu.nl/wp-content/uploads/2018/12/Biomassavisie-Natuur-Milieu-2018.pdf>

OVERIGE OPMERKINGEN BIJ DE ONTWERP OMGEVINGSVISIE

Klimaatbestendig en waterrobuust

We hebben te maken met verdroging in de natuur als gevolg van de manier waarop we ons watersysteem hebben ingericht, namelijk gericht op het versneld afvoeren van water. Het natuurlijker inrichten van ons watersysteem, dus gericht op het langer vasthouden van water, is nodig voor het realiseren van een robuust en klimaatbestendig natuurnetwerk en wordt gezien de afgelopen droge zomers steeds urgenter. Wij missen hierin duidelijke ambitie van de provincie.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Graag, aanvullend op de tekst in de paragraaf over droogte op pagina 71, nadrukkelijker de ambitie opnemen om het watersysteem natuurlijker in te richten, waarbij er minder focus ligt op het versneld afvoeren van water en meer focus ligt op het vasthouden van water op de plek waar het valt.

Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar

Ons mobiliteitssysteem loopt tegen grenzen aan, want we zijn over het algemeen (met uitzondering van de actuele situatie rondom het coronavirus) steeds meer, vaker en verder onderweg. Tegelijkertijd groeit de regio de komende jaren nog fors. Bovendien hebben we te maken met een klimaatprobleem dat van ons vraagt om ons veel duurzamer te gaan verplaatsen. Naar onze mening mist in de Ontwerp Omgevingsvisie in paragraaf 4.5 een 'sense of urgency' ten aanzien van dit grote ruimtelijke vraagstuk waar wij als regio voor staan. Wat kan ons huidige mobiliteitssysteem eigenlijk aan, tot welke ruimtelijke keuzes kan dit wel of niet leiden en naar welk nieuw mobiliteitssysteem moeten we eigenlijk toewerken zodat we beter in staat zijn dit in goede banen te leiden? Uit de Ontwerp Omgevingsvisie maken wij op dat de provincie dit 'allemaal' wil oplossen met een efficiënte schaal-sprong en een knooppuntenbenadering vanuit een huidig systeem dat op zijn grenzen loopt. En dat de provincie in feite op alle modaliteiten groei wil faciliteren en tevredenheid wil nastreven.

Wat ons betreft zit een gedeelte van de oplossing van deze uitdaging niet alleen in het aantrekkelijk maken van modaliteiten waar je ze wél wilt, zoals het gebruik van de fiets voor de korte en middellange termijn en het gebruik van het OV op routes met grote vervoersstromen, maar ook in het onaantrekkelijk maken van modaliteiten waar je ze níet wilt, bijvoorbeeld het gebruik van de auto op een geschikte OV-route. De opmerking 'alleen woningbouw faciliteren op knooppunten om daarmee effecten te beperken' op pagina 95, is daarmee wel erg rooskleurig. Het beperken van effecten is niet zomaar een logisch vervolg van bouwen langs een knooppunt, daar moet je iets voor doen, namelijk de auto ook echt een minder aantrekkelijk alternatief maken op die plek. En daar geeft de provincie in de Ontwerp Omgevingsvisie geen aandacht aan.

In het verlengde daarvan ontbreekt wat ons betreft een visie op het autogebruik van de toekomst, daar waar het voor de fiets en het OV uitvoeriger beschreven wordt. En voor de auto geldt dan wat ons betreft, dat is een modaliteit die meer ruimte vraagt en minder efficiënt is en die zou je dus op plekken minder aantrekkelijk moeten maken.

Tot slot, de provincie beschrijft in de Ontwerp Omgevingsvisie dat ze 'de mobiliteitsgroei zo veel mogelijk in goede banen wil leiden door criteria en voorwaarden op te nemen in de verordening waaronder de mobiliteitstoets.' Die criteria en voorwaarden missen nu wat ons betreft in Ontwerp Interim Omgevingsverordening. Een mobiliteitstoets is in feite geen toets, maar vraagt een beschrijving.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Opnemen dat de provincie niet alle groei hoeft te faciliteren en nadrukkelijker zal beoordelen welke modaliteit op welke plek juist minder aantrekkelijk gemaakt moet worden, waarbij modaliteiten die meer ruimte vragen en minder efficiënt zijn dus niet de voorkeur genieten. Aansluitend in de Omgevingsverordening de daadwerkelijke criteria en voorwaarden opnemen waar zij op doelt.

Utrecht naar een circulaire topregio

De term circulaire economie wordt in de Ontwerp Omgevingsvisie op verschillende plekken genoemd. We juichen het toe dat de 7 leidende beleidsthema's in de Omgevingsvisie in verband worden gebracht met de circulaire economie en een in alle opzichten gezonde en vitale provincie. Dit betekent dat herbruikbaarheid van grondstoffen en producten ontstaat en dat waardevernietiging en verlies aan biodiversiteit wordt voorkomen. Hiermee heeft circulaire economie een prominentere plek gekregen in de Omgevingsvisie. Verder zien we dat circulaire economie is uitgewerkt bij de onderwerpen landbouw en ook bij een gezonde en veilige leefomgeving. Ook zien we doorwerking in de omgevingsverordening, bijvoorbeeld dat de provincie voornemens is regels te stellen over circulaire woningbouw en inzet op recycling van materialen na energieprojecten. Hiermee geeft de provincie een duidelijk voorbeeld en deze stappen dragen bij aan de realisatie van de circulaire topregio en de landelijke ambitie van een circulaire economie.

Wij pleiten er nogmaals voor dat circulaire economie als leidend principe in alle thema's goed verankerd wordt. Ook bij de andere thema's liggen nog kansen. Bijvoorbeeld in het beleidsthema energie waarbij ingezet kan worden op een andere keuze van grondstoffen. Dit kan door het stimuleren van hoogwaardige toepassing van biomassa, waarmee de biobased economie tot stand komt en tevens bijgedragen wordt aan CO2 reductie. (Dus biomassa niet alleen laagwaardig toepassen als (transitie)brandstof ten behoeve van de energietransitie, maar ook als concrete producten, zoals isolatiematerialen in de verduurzaming van de bouw.) In de bouw kan ook gestuurd worden op de MPG middels een provinciale MPG.

Circulaire economie vormt steeds meer een ordenend principe binnen onze samenleving. De provinciale doelenboom (voorjaar 2020) en het uitvoeringsprogramma dat momenteel opgesteld wordt, bieden concrete handvatten om dit nog meer te kunnen verankeren in de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Uitgangspunten zijn het keer op keer benutten van grondstoffen, een positieve impact op mens en milieu, energie afkomstig uit hernieuwbare bronnen, kringlopen zo klein zijn als mogelijk en zo groot als nodig en producten die flexibel, repareerbaar, aanpasbaar en modulair zijn. Nederland heeft als doel een circulaire economie in 2050, een economie zonder afval, waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen. De provincie heeft zelf ook aanzienlijke ambities opgenomen rondom een circulaire economie in het Coalitieakkoord, namelijk: circulariteit heeft een volwaardige plek in gebiedsontwikkelingen; circulair en klimaatneutraal bouwen; circulariteit, duurzaamheid en klimaatadaptatie vormen een standaard onderdeel van de vastgoedplannen van de provincie Utrecht; en bij publieke aanbestedingen wordt gekozen voor duurzaam innovatief en circulair, ook als dat niet de goedkoopste keuze is.

Gewenste aanpassing in de Omgevingsvisie: Verder opnemen en verwerken van de circulaire economie als leidend principe. Aansluitend zien we circulaire economie ook graag verder doorgevoerd in de verschillende thema's in de omgevingsverordening met criteria en voorwaarden om de circulaire economie mogelijk te maken.